

РОЗДІЛ 2

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 342.734-053.81(477)(043)

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ПРАЦЮ В УКРАЇНІ

CONSTITUTIONAL AND LEGAL ASPECTS OF THE DEFINITION AND FUNCTIONING OF THE HUMAN RIGHT TO LABOUR IN UKRAINE

Барегамян С.Х.,
старший викладач кафедри права та публічного адміністрування
Маріупольський державний університет

У статті розглядається сучасний стан конституційно-правового інституту захисту прав громадян в сфері праці в Україні. Зазначено, що через негативні фактори тривалого нестабільного економічного стану, соціально-економічні та політичні реформування, які впливають на розвиток ринку праці, захист конституційного права людини на працю на території України сьогодні набуває особливого значення. Закріплене в Конституції України право на працю може бути фактично реалізоване та гарантоване тільки тоді, коли буде можливість використання різних, передбачених законами і міжнародними договорами, шляхів відновлення і захисту порушених прав.

Ключові слова: конституційне право людини на працю, конституційно-правовий інститут захисту прав людини в сфері праці, індивідуальний самозахист, колективний захист, судовий захист, парламентський захист, міжнародний захист.

В статье рассматривается современное состояние конституционно-правового института защиты прав граждан в сфере труда в Украине. Отмечено, что из-за негативных факторов длительного нестабильного экономического состояния, социально-экономические и политические реформирования, которые влияют на развитие рынка труда, защита конституционного права человека на труд на территории Украины сегодня приобретает особое значение. Закрепленное в Конституции Украины право на труд может быть фактически реализовано и гарантировано только тогда, когда будет возможность использования различных, предусмотренных законами и международными договорами, путей восстановления и защиты нарушенных прав.

Ключевые слова: конституционное право человека на труд, конституционно-правовой институт защиты прав человека в сфере труда, индивидуальная самозащита, коллективная защита, судебная защита, парламентская защита, международная защита.

The article discusses the current state of constitutional and legal institute of protection of human rights in labour sphere in Ukraine. Noted that the constitutional institute of protection of human rights in labour sphere developing as one of the promising institutes of the branch of constitutional law in Ukraine.

Using negative factors continuing unstable economic condition, socio-economic and political reform that affect the labour market development, protection of the constitutional right to labour in Ukraine today is of particular importance. Enshrined in the Constitution of Ukraine the right to labour can actually be realized and guaranteed only when there is the possibility of using different provided for by laws and international treaties of ways to restore and protect the violated rights.

To methods of protection of rights and freedoms in the sphere of labour it is proposed to include: individual self-defence of labour rights by worker; collective protection of labour rights of the workforce (collective dispute); protection of labour rights by trade unions; judicial protection of labour rights; the parliamentary protection of labour rights; the protection of the rights by the President of Ukraine; protection of labour rights by the Executive authorities; the international protection.

First, in the diagram there are ways of protection of labour rights in which the state participation is almost non-existent except for the adoption of legislation (this individual self-defence, collective protection and the protection of trade Union bodies), then the method of protection in which the state participates as an independent arbitrator (judicial protection of labour rights), then – ways to protect where the state represented by its bodies directly involved, the methods actually based on state intervention in labour relations (protection of the labour rights parliamentary bodies, bodies of Executive power and the President of Ukraine), and finally, international protection.

It appears that further development of the legislation ensuring the implementation and protection of human rights in the workplace should follow the path of systematizing the existing rules and the simultaneous reduction in the number of duplicating functions in different kind of bodies, to avoid conflicts with departmental interests.

Key words: constitutional right to labour, constitutional and legal institution of human rights protection in the sphere of labour, individual self-defence, collective protection, judicial protection, parliamentary protection, international protection.

Природа соціально-економічних прав (прав «другого покоління») є предметом дискусій, оскільки багато юристів заперечують за ними властивість суб'єктивних прав на тій простій підставі, що вони не завжди можуть бути оскаржені і захищені в суді (право на працю, право на достатній рівень життя). Їх спосіб захисту не збігається з механізмом відстоювання особистих і політичних прав, але не перестає від цього бути значущим для кожної окремої людини.

Держава повинна гарантувати кожній людині прийнятні стандарти життя, які передбачають певний рівень життя, роботи, харчування, освіти, соціального страхування, медицини, культурного рівня і т. п. [1, с. 244-248].

Через негативні фактори тривалого нестабільного економічного стану, соціально-економічні та політичні

реформування, які впливають на розвиток ринку праці, захист конституційного права людини на працю на території України сьогодні набуває особливого значення.

Необхідно зауважити, що конституційно-правовий інститут захисту прав громадян в сфері праці отримує новий розвиток як один з найперспективніших інститутів галузі конституційного права України. Менша універсальність і чіткість прав людини в сфері праці, їх багато в чому рекомендаційний і поступово здійснюваний характер визначають специфіку їх реалізації та захисту. Так, всупереч поширеній думці, складність визначення деяких ключових понять в системі конституційних прав людини в сфері праці не знижує, а навпаки, підвищує важливість юридичних процедур їх захисту та потребує серйозної теоретичної бази.

Проблеми захисту прав людини та громадянина досліджуються представниками різних галузей публічного та приватного права. Окремі аспекти захисту прав в сфері праці досліджують представники вітчизняної юридичної науки: О. С. Боєва, Н. Б. Бологіна, В. Я. Бурак, В. С. Венедиктов, Р. С. Веприцький, К. О. Гориславський, К. М. Гусов, І. Я. Кисельов, К. Д. Крилов, Ю. П. Орловський, О. С. Пашков, П. Д. Пилипенко, В. Г. Ротань, Н. М. Салікова, Н. М. Хуторян, Г. І. Чанишева та ін.

Як свідчить міжнародний досвід, ефективність реалізації та захисту конституційних прав і свобод людини в будь-якій державі, суспільстві, так чи інакше, залежить від багатьох факторів, серед таких можна назвати: стан економіки, законності та правопорядку; рівень розвитку правових принципів та інститутів демократії; політичні, культурні та правові традиції; ступінь суспільної злагоди і моральної атмосфери в суспільстві тощо. Отже, для того, щоб забезпечити втілення можливостей, які містяться в чинному законодавстві, в конкретні правовідносини, необхідно створити надійний механізм реалізації і захисту прав і свобод людини і громадянина. У демократичній, соціальній і правовій державі в цьому зацікавлені не тільки окремі особи, але і держава. В якості прикладу можна привести ст. 3 Конституції України, в якій, зокрема, зазначено: «Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави».

Істотним в Основному Законі є те, що кожен має право захищати свої права і свободи будь-якими не забороненими законом способами (ст. 55). Таким чином, закріплюючи на конституційному рівні право на працю, держава визнає те, що належить кожному від народження, – свободу розпорядження своїми здібностями до праці, вільний вибір виду діяльності і професії. З іншого боку, держава зобов'язана забезпечити належний захист цих прав на своїй території, оскільки судовий захист – одна із найважливіших гарантій державного захисту.

На нашу думку, доцільною є систематизація вже наявних норм захисту прав і свобод людини в сфері праці. Зауважимо, що процес систематизації означає процедуру приведення розрізнених елементів в певну систему. Термін «система» (від лат. «systema», тобто «велика», «складене з частин»), як правило, означає щось ціле, що являє собою єдність закономірно розташованих і таких, що знаходяться у взаємному зв'язку частин [4, с. 802]. Іншими словами, вище перелічені елементи інституту захисту прав і свобод у сфері праці мають у визначеному порядку поєднуватися між собою і бути взаємопов'язаними один з одним, і навіть взаємозалежними.

Так, до способів захисту прав і свобод у сфері праці пропонуємо віднести:

1. Індивідуальний самозахист трудових прав працівником: у формі відмови від виконання роботи, не передбаченої трудовим договором (ст. 31 КЗпП України); у формі відмови від виконання роботи, яка загрожує життю і здоров'ю працівника (ст. 159 КЗпП України, ст. 6 Закону України «Про охорону праці»); в інших формах.

2. Колективний захист трудових прав трудовим колективом (колективний спір): у формі використання примирних процедур (ст.ст. 8-16 Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)»); у формі страйку (ст. 17-28 Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)»).

3. Захист трудових прав професійними спілками: у формі реалізації громадського контролю профспілкових органів (ст. 259 КЗпП України, ст. 21 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності»); у формі участі профспілкових органів при прийнятті рішення у вирішенні трудових спорів (ст. 26 Закону України «Про про-

фесійні спілки, їх права та гарантії діяльності»); в інших формах.

4. Судовий захист трудових прав:

- захист трудових прав у досудовому порядку;
- захист трудових прав у порядку конституційного судочинства;
- захист трудових прав у порядку кримінального судочинства;
- захист трудових прав у порядку адміністративного судочинства;
- захист трудових прав у порядку цивільного судочинства, а саме: у формі досудового розгляду (ст.ст. 127-156 Цивільного процесуального кодексу України); у формі видачі судового наказу (ст.ст. 95-106 Цивільного процесуального кодексу України); у формі позовного провадження (ст.ст. 118-126 Цивільного процесуального кодексу України); у формі судового оскарження рішень і дій органів влади; у формі оскарження судових рішень (апеляційне та касаційне провадження) (ст. 13 Цивільного процесуального кодексу України).

5. Парламентський захист трудових прав.

6. Захист прав Президентом України.

7. Захист трудових прав органами виконавчої влади.

8. Міжнародний захист.

Представлена вище класифікаційна схема способів і форм захисту трудових прав громадян фіксує значення волевиявлення окремого працівника для ініціювання того чи іншого способу захисту трудового права та частку державної участі в тому чи іншому способі захисту.

Спочатку мова йде про способи захисту трудових прав, у яких участь держави практично не ведеться за винятком прийняття норм законодавства (це індивідуальний самозахист, колективний захист і захист профспілковими органами), потім – спосіб захисту, в якому держава бере участь в якості незалежного арбітра (судовий захист трудових прав), далі – способи захисту, у яких держава в особі своїх органів приймає безпосередню участь, способи, фактично засновані на державному втручанні у трудові правовідносини (захист трудових прав парламентськими органами, органами виконавчої влади та Президентом України), і, нарешті, – міжнародний захист.

Важливим у цьому сенсі є положення ст. 1 Декларації про право та обов'язок окремих осіб, груп і органів суспільства заохочувати та захищати загально визнані права людини і основні свободи, згідно з яким кожна людина має право, індивідуально і разом з іншими, заохочувати і прагнути захищати і здійснювати права людини і основні свободи на національному та міжнародному рівнях. Відповідно до ст. 2 Декларації, кожна держава несе основну відповідальність і обов'язок захищати, заохочувати і здійснювати всі права людини і основні свободи, зокрема шляхом вжиття таких заходів, які можуть знадобитися для створення всіх необхідних умов в соціальній, економічній і політичній, а також в інших областях. Кожна держава вживає такі законодавчі, адміністративні та інші заходи, які можуть виявитися необхідними для забезпечення ефективних гарантій прав і свобод [5].

Відповідно до ст. 55 Конституції України, кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна. Слід підкреслити, що ці права не залежать від громадянства людини, а в рівній мірі належать

і громадянину України, і іноземному громадянину, і особі без громадянства.

На початку наведеної класифікації стоїть самозахист трудових прав, який характеризується мінімальною участю держави і максимальною залежністю ініціювання процесу захисту від волевиявлення конкретного працівника.

Самозахист трудових прав є одним із способів захисту порушеного права чи законних інтересів у сфері праці, який можна розподілити на два види в залежності від кількості осіб, які реалізують право на самозахист: 1) індивідуальний і 2) колективний. Самозахист працівником трудових прав тягне за собою виникнення у роботодавця обов'язку відреагувати на заяву про порушення його трудового права.

При індивідуальному самозахисті працівник, відстоюючи свої права, покладається виключно на свої власні сили і не удається до допомоги інших працівників, тоді як в колективному самозахисті з метою підвищення ефективності правозахисних заходів і посилення тиску на працедавця він об'єднується з колективом працівників. Індивідуальний самозахист переслідує мету захистити від посягання трудові права конкретного працівника. Колективний самозахист може зароджуватися варіативно: як сума індивідуальних (наприклад, у разі тривалої невилати заробітної плати) або колективних (наприклад, при порушенні роботодавцем колективного договору) прагнень або як поєднання першого і другого.

Зазначимо, що на відміну від Цивільного кодексу України, який у ст. 19 закріпив інститут самозахисту цивільних прав, діючий сьогодні КЗпП України не містить статті, яка закріплювала б самозахист трудових прав. Проте окремі гарантії самозахисту працівниками своїх прав можна побачити в національному законодавстві. Так, у ч. 2 ст. 6 Закону України «Про охорону праці» від 14 жовтня 1992 року № 2694-ХІІ зазначено, що працівник має право відмовитися від дорученої роботи, якщо створилася виробнича ситуація, небезпечна для його життя чи здоров'я або для людей, які його оточують, або для виробничого середовища чи довкілля. Він зобов'язаний негайно повідомити про це безпосереднього керівника або роботодавця. Факт наявності такої ситуації за необхідності підтверджується спеціалістами з охорони праці підприємства за участю представника профспілки, членом якої він є, або уповноваженої працівниками особи з питань охорони праці (якщо професійна спілка на підприємстві не створювалася), а також страхового експерта з охорони праці [6].

Отже, у законодавстві України обмежена сфера реалізації індивідуального самозахисту.

Слід зазначити, що в проекті Трудового кодексу України (реєстр № 1658) [7] від 27 грудня 2014 року, який було прийнято у листопаді 2015 року у першому читанні, не передбачили ні глави, ні статті, які б закріплювали інститут самозахисту працівниками своїх прав. Проте у ст. 2 Основних принципів правового регулювання трудових відносин зазначений в п. 30 принцип поєднання можливостей для самозахисту працівником своїх прав та колективного захисту, у т. ч. шляхом представництва його інтересів професійною спілкою.

Страйк застосовується як крайній засіб (коли всі інші можливості вичерпано), якщо примирні процедури не призвели до вирішення колективного трудового спору (конфлікту) або роботодавець або уповноважена ним особа, організація роботодавців, об'єднання організацій роботодавців ухиляється від примирних процедур або не виконує угоди, досягнутої в ході вирішення колективного трудового спору (конфлікту).

Захист трудових прав професійними спілками здійснюється: 1) у формі реалізації громадського контролю профспілкових органів (ст. 259 КЗпП України, ст. 21 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності»); 2) у формі участі профспілкових органів при прийнятті рішення у вирішенні трудових спорів (ст. 26 За-

кону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності»); 3) в інших формах.

Для здійснення цих функцій профспілки, їх об'єднання можуть створювати служби правової допомоги та відповідні інспекції, комісії, затверджувати положення про них. Уповноважені представники профспілок мають право вносити роботодавцям, органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування подання про усунення порушень законодавства про працю, які є обов'язковими для розгляду, та в місячний термін одержувати від них аргументовані відповіді (ст. 21 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності») [8].

Пристаюючи до розгляду звернення в судові органи як способу захисту трудових прав громадян, зазначимо, що в даний час цей спосіб захисту є не тільки найбільш поширеним, але і найбільш ефективним способом належним чином відстоювати свої порушені права. Повага до прав як своїх особистих, так і прав оточуючих людей, а також здатність захистити свої права у суді, як у національному, так і у Європейському, є важливими елементами у розбудові правової держави та громадянського суспільства в Україні.

В Україні згідно ст. 124 Конституції, судовий захист прав і свобод покладено на систему судів загальної юрисдикції, а також на Конституційний Суд України, який є єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні (Закон України «Про Конституційний Суд України» від 16 жовтня 1996 року) [9, с. 197]. Суди загальної юрисдикції реалізують свою компетенцію шляхом здійснення правосуддя у формі цивільного, господарського, адміністративного, кримінального судочинства.

Право на судовий захист є однією з найважливіших гарантій права на працю в сучасних умовах і передбачає можливість примусового поновлення порушених або визнання оспорюваних трудових прав. Історичний досвід свідчить, що судовий розгляд, якому притаманна детально врегульована процесуальна форма, – найкращий спосіб вирішення спорів, встановлення істини, віднайдення правди [11, с. 62]. Сьогодні право на судовий захист є одним з основних і найбільш ефективних засобів захисту конституційного права на працю [10, с. 3-9].

Заслужують на увагу рекомендації О. С. Босвої про створення трудових судів подібно іноземним державам з метою більш ефективного захисту конституційного права на працю [13]. Так, наприклад, суди спеціальної юрисдикції – трудові суди діють в Англії, Франції, Німеччині, Іспанії, Швейцарії, Бельгії, Данії, Ісландії, Швеції, Кіпрі, Люксембурзі, Польщі, Фінляндії, Ізраїлі, Бразилії та інших країнах.

І. В. Дашутін запропонував систему спеціалізованих трудових судів: місцеві трудові суди, апеляційні трудові суди та Вищий трудовий суд України [14, с. 11]. Погоджуємося з Т. А. Занфіровою у тому, що для початку трудові суди слід організувати як суди першої інстанції тільки в обласних центрах. При цьому, необхідно реорганізувати діяльність апеляційних судів таким чином, щоб виділити в їх структурі як окремих елемент колегію з трудових справ. У подальшому, в перспективі при підвищенні добробуту держави й при достатньому досвіді діяльності трудових судів в обласних центрах, а також розвитку норм трудового процесуального права можна буде організувати спеціалізовані трудові суди у всіх районних центрах і містах з розвинутою промисловою інфраструктурою [15, с. 88].

Саме створення спеціалізованих трудових судів з розгляду індивідуальних і колективних трудових спорів і конфліктів в Україні має сприяти підвищенню ефективності здійснення правосуддя, оскільки, по-перше, в деякій мірі спрощується процедура звернення до відповідного суду, вдосконалюється судочинство відповідних категорій справ; по-друге, спостерігається процес підвищення оперативності розгляду справ і рівня кваліфікації суддів з огляду на те, що застосування законів відбувається в обмеженому колі

правовідносин; по-третє, існування в державі трудових судів підвищить значення прав в сфері праці та серйозне ставлення суб'єктів трудових відносин до дотримання трудового законодавства. Як підкреслюють вчені, одним з важливих завдань суду є створення могутнього захисного бастиону проти порушення владою конституційних гарантій, що дають кожному громадянину нашого вільного суспільства з упевненістю очікувати дотримання природженого почуття і значення [17, с. 221].

Як зауважує І. Я. Кисельов, специфічні риси трудового права диктують необхідність формування відповідних процесуальних форм і, врешті-решт, трудового процесуального права. Такого висновку доходять багато фахівців у країнах Заходу [18, с. 177]. В чинному трудовому законодавстві України є безліч процесуальних норм трудового права, ці норми також присутні і в інших галузях права [16, с. 131].

У науковій літературі висловлювались пропозиції про створення Трудового процесуального кодексу, зокрема вченим В. І. Мироновим [19, с. 60]. Ми поділяємо позицію Т. А. Занфірової про необхідність прийняття Трудового процесуального кодексу [15, с. 88], цікавою є запропонований автором зміст кодексу.

Звернемо увагу на роль Конституційного Суду України у захисті конституційного права на працю, яка обумовлюється його діяльністю по винесенню рішень про неконституційність окремих положень та їх тлумачення. Як цілком слушно вказує суддя Верховного Суду України, П. Ф. Карпечкін, Конституційний Суд України наділений особливою функцією – функцією конституційного правосуддя, яка передбачає вирішення питань про відповідність законів та інших правових актів Конституції України й офіційне тлумачення її положень і законів України [12, с. 41].

Для зручності рішення Конституційного Суду України можна згрупувати за видами:

1. Справи про відповідність Конституції законів та інших нормативно-правових актів, міжнародних договорів, про визнання неконституційними їх окремих положень.

2. Справи про тлумачення норм Конституції України і законів України.

Конституційне правосуддя є найбільш ефективним інституту судового захисту прав людини у сучасній демократичній державі і суспільстві. Адже воно наділено повноваженнями здійснювати конституційний контроль та забезпечувати своєю діяльністю верховенство конституції і пріоритет прав і свобод людини [11, с. 117].

Якщо говорити про загальний порядок звернення громадян до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, засобів масової інформації, посадових осіб відповідно до їх функціональних обов'язків із зауваженнями, скаргами та пропозиціями, що стосуються їх статутної діяльності, заявою або клопотанням щодо реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргою про їх порушення, його закріплює Закон України «Про звернення громадян».

Важлива роль у галузі гарантування прав людини відводиться такому державному органу, як Верховна Рада України. На відміну від судового захисту парламентський механізм являє собою досить складний і, на жаль, на даний час малоефективний спосіб захисту цих прав.

Слід зазначити, що поняття парламентських механізмів захисту прав і свобод людини і громадянина у сфері праці безпосередньо залежить від поняття парламентаризму як одного з принципів побудови системи органів державної влади.

Гарантом додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина є Президент України (ст. 102 Конституції України). Гарант дотримання Конституції – це не лише загальна фраза, просто закріплена конституційною нормою. В ній закладено глибокий зміст, пов'язаний із сутнісним призначенням Конституції – забезпечення осно-

воположних прав і свобод людини, що виступають «самообмеженням державної влади», тобто дією того принципу, який «зв'язує» обов'язком державу відповідати перед людиною за свою діяльність (ст. 3 Конституції України) [20, с. 11].

Національна система органів виконавчої влади, покликаних захищати права і свободи громадянина і людини в Україні в сфері праці, складається з наступних ланок, де органи нижчестоящих рівнів підпорядковані вищестоящим.

Перший рівень: вищий орган виконавчої влади – Кабінет Міністрів України.

Другий рівень: центральні органи виконавчої влади (Міністерство соціальної політики України, Державна служба України з питань праці, Державна міграційна служба України, Державна служба України у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції, Пенсійний фонд України та ін.).

Третій рівень: місцеві органи виконавчої влади (місцеві державні адміністрації та деякі інші місцеві органи, безпосередньо підпорядковані відповідним центральним органам виконавчої влади).

Поза всяким сумнівом, роль при вирішенні завдань захисту прав і свобод людини у сфері праці кожного з вищевказаних органів виконавчої влади далеко неоднакова. Відповідно, й різноманітність форм та методів, за допомогою яких ті чи інші органи здійснюють свої захисні функції, незайвий раз підтверджує цю тезу.

Після використання всіх національних засобів правового захисту, ст. 55 Конституції України допускає звернення за захистом прав і свобод у міждержавні та міжнародні інституції, серед яких слід виділити Європейський суд з прав людини, Організацію Об'єднаних Націй та Міжнародну Організацію Праці.

Виходячи з вищевикладеного, можна зробити наступні висновки. На нашу думку, закріплене в Конституції України право на працю може бути фактично реалізоване та гарантоване тільки тоді, коли буде можливість використання різних, передбачених законами і міжнародними договорами шляхів відновлення і захисту порушених прав. Тому, закріпивши права людини в сфері праці в нормативних актах держави, необхідно виробити надійний державно-правовий механізм їх реального забезпечення та захисту як з боку держави, так і з боку суспільства. На нашу думку, необхідно у Конституції України передбачити окремий розділ, присвячений забезпеченню та захисту основних прав і свободи людини та громадянина. У ньому повинні бути визначені, поряд з основними формами і методами, також і юридичні засоби захисту прав особистості державою і громадськими формуваннями.

Представляється, що подальший розвиток законодавства, що забезпечує реалізацію та захист прав людини в сфері праці, повинен йти по шляху систематизації вже існуючих норм і одночасного скорочення кількості дублюючих функцій у різного роду органів, щоб уникнути конфліктів відомчих інтересів.

Питання щодо гарантій реалізації та захисту конституційного права на працю необхідно вирішувати в рамках розробки і прийняття Закону України «Про гарантії реалізації, забезпечення і державний захист трудових прав громадян України».

У силу великої кількості державних органів, які беруть участь у забезпеченні і захисті трудових прав громадян, їх компетенційної та функціональної несхожості, видається, що на сьогоднішній день основним завданням в сфері розвитку конституційно-правових відносин у сфері праці буде забезпечення координації між цими органами. Закон має визначити склад державних органів, які беруть участь у відповідному забезпеченні і захисті, порядок їх формування, повноваження. Крім того, в тексті Закону необхідно зафіксувати механізми взаємодії всіх державних органів в рамках певної методології.

ЛІТЕРАТУРА

1. Общая теория права и государства : учебник / Под ред. В. В. Лазарева. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Юристъ, 2001. – 520 с.
2. Волинка К. Г. Механізм забезпечення прав і свобод особи : питання теорії і практики : Дис...канд. юрид. наук / К. Г. Волинка ; Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. – К., 2000. – 177 с.
3. Абдулаев М. И. Права человека (Историко-сравнительный анализ) / М. И. Абдулаев. – СПб. : Изд-во С.-Петербур. ун-та, 1998. – 418 с.
4. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка : 80000 слов и фразеологических выражений / С. И. Ожегов. – Российская АН ; Российский фонд культуры. – 3-е изд., стереотипное. – Москва : АЗЪ, 1995. – 928 с.
5. Декларація про право та обов'язок окремих осіб, груп і органів суспільства заохочувати та захищати загально визнані права людини і основні свободи від 09 грудня 1998 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua/>
6. Про охорону праці : Закон України від 14 жовтня 1992 року № 2694-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 49. – Ст. 668.
7. Проект Трудового кодексу України (реєстр № 1658) від 27 грудня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua/>
8. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності : Закон України від 15 вересня 1999 року № 1045-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua/>
9. Фрицький О. Ф. Конституційне право України : підручник / О. Ф. Фрицький. – 3-є вид., перероб. і доп. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.
10. Савенко М. Забезпечення прав і свобод людини і громадянина та їх захист органами конституційної юрисдикції / М. Савенко // Право України. – 1999. – № 2. – С. 3–9.
11. Саблин Д. А. Права человека : учебное пособие / Д. А. Саблин. – Оренбург : ОГУ, 2004. – 166 с.
12. Карпечкін П. Ф. Співвідношення функцій судів загальної юрисдикції та Конституційного Суду України в контексті судової реформи / П. Ф. Карпечкін // Вісник Верховного Суду України. – 2003. – № 6. – С. 41–43.
13. Боева О. С. Судовий захист права на працю : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук за спец. : 12.00.05 «трудова праця, право соціального забезпечення» // О. С. Боева ; Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля. – Луганськ, 2009. – 20 с.
14. Дашутін І. В. Шляхи вдосконалення судового захисту трудових прав громадян / І. В. Дашутін // Форум права. – 2008. – № 1. – С. 108–112.
15. Занфірова Т. А. Процесуальні правовідносини з вирішення трудових спорів і конфліктів / Т. А. Занфірова // Економіка та держава. – 2007. – № 4. – С. 86–88.
16. Заржицький О. С. Юридична відповідальність в трудовому праві України : монографія / О. С. Заржицький. – Д. : АРТ_ПРЕС, 2009. – 144 с.
17. Франковский С. Верховный суд США «О гражданских правах и свободах» / С. Франковский, Р. Гольдман, Л. Леонтовская. – Польша : БЕГА, 1998. – 254 с.
18. Киселев И. Я. Зарубежное трудовое право : учебник для вузов / И. Я. Киселев. – М. : Норма-Инфра-М, 1998. – 258 с.
19. Миронов В. И. История трудового права : теория и практика / В. И. Миронов // Государство и право. – 1998. – № 12. – С. 55–61.
20. Білак М. Президент України як гарант Конституції України / М. Білак // Право України. – 2007. – № 11. – С. 11–17.